

KIZILCAHAMAM İLÇESİNİN TURİZM POTANSİYELİ ve GELİŞTİRİLMESİ

The Tourism Potential of Kızılcahamam District and its Developing

Nedim USTA * *

Prof. Dr. Mehmet ZAMAN *

Özet

Kızılcahamam ve çevresi, tarih boyunca orduların ve ticaret kervanlarının güzergâhında olmuştur. Hem bu özelliği ile hem de doğal değerleri ile Kızılcahamam turistik açıdan dikkat çekici bir durumdadır. Sahip olduğu doğal ortamı ve bozulmamış çevresi, turizme uygun iklimi, termal kaynakları, ülkemizin başkenti ve ikinci büyük şehri olan Ankara'ya yakınlığı ve kolay erişilebilirliği, zengin tarihi ve kültürel değerleri, her mevsim turizm olanaklarının bulunması, coğrafi konumu nedeniyle ana pazarlara yakınlığı, alternatif turizm türleri için potansiyelinin yüksekliği ve giderek artan çekiciliği, ilçe turizminin gelişmesi için büyük avantajlar sunmaktadır. Bunlara binlerce yıllık tarihi geçmiş, birçok tarihsel yapı ve doğa koruma alanlarının varlığı, sosyo-kültürel açıdan oldukça çeşitlilik göstermesi, yöre halkının misafirperverliği, el sanatları, yöresel yemekleri ve festivalleri gibi kültürel ve sosyal özellikler de ilave edilebilir.

Anahtar Kelimeler; Kızılcahamam, turizm, alternatif turizm, kültürel miras, termal kaynaklar

* * Özel Kariyer Koleji Coğrafya Öğretmeni, nedimusta61@hotmail.com

* Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, mzaman@atauni.edu.tr

Abstract

Kızılcahamam and its locality have been stood on the routes of armies and the trade convoys along the history. Both its historical past and its natural peculiarity make the county a very fascinating touristic district.

Because of its natural values, unspoilt environment, the feasibility climate of tourism, thermal springs, prosperous history, cultural heritage, the tourism opportunities in four seasons, the closeness to market area owing to fact that geographical position, the great potential of alternative tourism types, its increasing magnetism and also its closeness of the capital city which is the second biggest city, Ankara, and its accessibility easily present great advantages for the county's tourism development.

Nevertheless other cultural and social peculiarities like thousands of year's historical past, many historical buildings, the socio-cultural diversities, and the hospitality of habitants, handicrafts, traditional food and fests can be added as the county's values.

Keywords; *Kızılcahamam, tourism, alternative tourism, cultural heritage, thermal springs*

1. Giriş

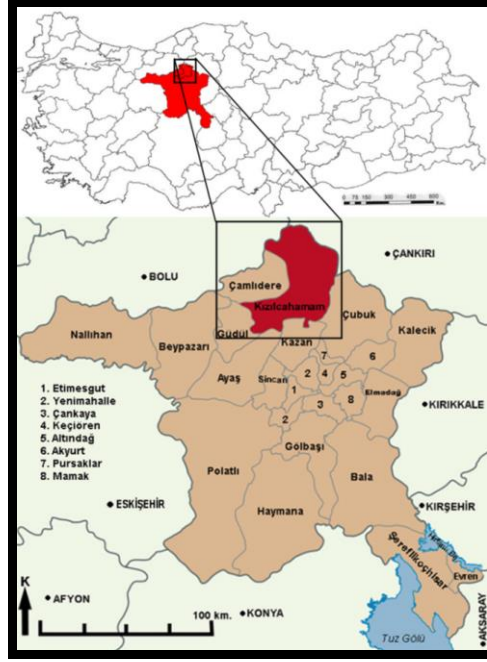
Günümüzde turizm, ekonomik anlamda gelişmeyi hızlandıran en önde gelen sektörlerden biri durumuna gelmiştir. Gerçekten de turizm, birçok ülkede ve bölgede ekonomik kalkınmanın, gelişmenin ve bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması için en önemli kaynaklardan biridir. Özellikle de, işsizliğin yoğun olduğu ülke ve bölgeler için başta hizmet sektöründe olmak üzere büyük önem taşır. Dünya'daki birçok ülkede olduğu gibi, ülkemizde de bölgelerarası gelişmişlik farkları bulunmaktadır (Zaman, 2012: 3). Bu bağlamda turizmin, Kızılcahamam ilçesinin ekonomik, sosyal ve ekolojik sorunlarının çözümüne büyük katkılarda bulunabilecek bir özelliğe sahip olduğu bir gerçektir. Bu amaçla, ilçenin ekonomik kaynaklarını, turizm potansiyelini ve arzın özelliklerini, dünyadaki ve ülkemizdeki gelişmeleri göz önünde bulundurmak gerekir.

İlçe; termal kaynakları, dağları, vadileri, jeolojik özellikleri, yaylaları, *Soğuksu Milli Parkı*, *Şahinler Tabiat Parkı* ile *Kartaltepe Tabiat Parkı*, Karagöl ile baraj gölleri gibi doğal turistik çekicilikleri yanı sıra türbeler, camiler, hamamlar, kaleler, geleneksel evleri, el sanatları, giyim ve kuşamı, yöresel yemekleri, festivalleri, ulaşım imkânları ve konaklama tesisleri vs. gibi beşeri çekicilikleri ile zengin bir turizm potansiyeline sahiptir. Başka bir ifadeyle, ilçede doğal ve beşeri turizm kaynakları bakımından zengin bir potansiyel mevcuttur. Diğer taraftan Ankara şehrine 77 km, Esenboğa havalimanına 1 saat mesafede olmasıyla ulaşımın bakımından kolay erişilebilirliği ile de önemli bir avantaja sahiptir. Önemli ölçüde ormanlara sahip ilçe, yazın serinlemek, kışın eşsiz kar manzarasıyla dinlenmek ve termal sularından faydalanmak isteyenlere önemli alternatifler sunmaktadır. Kızılcahamam, sıcak aylarında rahat nefes alınabilecek, *sıcaktan ve nemden bunaltmayan* iklim özelliği ile yaz aylarında tatil amacıyla tercih edilebilecek özelliğe sahiptir. Öte yandan kış aylarında ilçe kar altında bambaşka bir silüete bürünerek ziyaretçilerini beklemektedir. Bahar aylarında ise rengârenk oluşuyla tam bir görsel ziyafet sunan ilçe florası, ikliminin sunduğu avantajı ziyaretçilere armağan etmektedir.

Bütün bu potansiyelin yanı sıra turizmin gelişme ve kalkınmaya olan etkisi de dikkate alındığında, bu sektörün Kızılcahamam için ne derece önem arz ettiği ortaya çıkmaktadır. Neticede, yukarıda da belirtildiği gibi yeterince keşfedilmemiş doğal güzellikleri, zengin jeotermal kaynakları, jeolojik, arkeolojik, yaban hayatı ve bitki örtüsü zenginlikleri ile Kızılcahamam ilçesi, Ankara'nın ve dolayısıyla da Türkiye'nin, potansiyeli yüksek turizm alanları arasında bulunmaktadır (Erdoğan, 2010: 844).

II. Coğrafi Konumu

Matematik konumu itibarıyla 40° 45' 46" - 40° 12' 30" kuzey paralelleri ve 32° 16' 1" - 32° 54' 18" doğu meridyenleri arasında yer alan Kızılcahamam ilçesi, idari bakımdan Ankara il sınırları içerisinde bulunmaktadır. İlçe topraklarının bir kısmı Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü ve diğer kısmı ise İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Sakarya Bölümü sınırları içerisinde yer almaktadır. Kızılcahamam ilçe merkezi ise Batı Karadeniz Bölümü içerisinde yer alır (Fotoğraf 1). Kızılcahamam ilçesini; batıdan Çamlıdere, güneybatıdan Güdül ve Ayaş, güneyden Kazan, güneydoğudan Çubuk (Ankara), kuzeyden Çerkeş (Çankırı), doğu ve kuzeydoğudan Orta (Çankırı) ile kuzeybatıdan Gerede (Bolu) ilçeleri çevrelemektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Kızılcahamam Lokasyon Haritası.

Bu sınırlar dâhilinde ilçenin yüzölçümü yaklaşık 1665 km²'dir. Kızılcahamam'ın deniz seviyesinden yükseltisi ise 975 metredir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Doğu yönünden Kızılcahamam ilçe merkezinin görünüşü.

III. Turizm Potansiyeli ve Geliştirilebilecek Turizm Çeşitleri

Kızılcahamam ilçesi her ne kadar termal kaynak değerleri ile tanınsa da, aynı zamanda dağları, doğal ve baraj gölleri, akarsuları, ormanları, milli parkı, jeoparkı, özel doğa koruma alanları ve yaylaları gibi bozulmamış doğal özellikleri ile cami, türbe, kale, hamam vs. gibi tarihi eserleri ve dolayısıyla da zengin tarihi¹ ile de ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, yöre insanının yaşam tarzı, gelenek ve görenekleri, folkloru, yöresel yemekleri, geleneksel mimari özellikleri gibi beşeri ve kültürel coğrafya özellikleri ile de önemli bir turizm potansiyeline sahiptir.

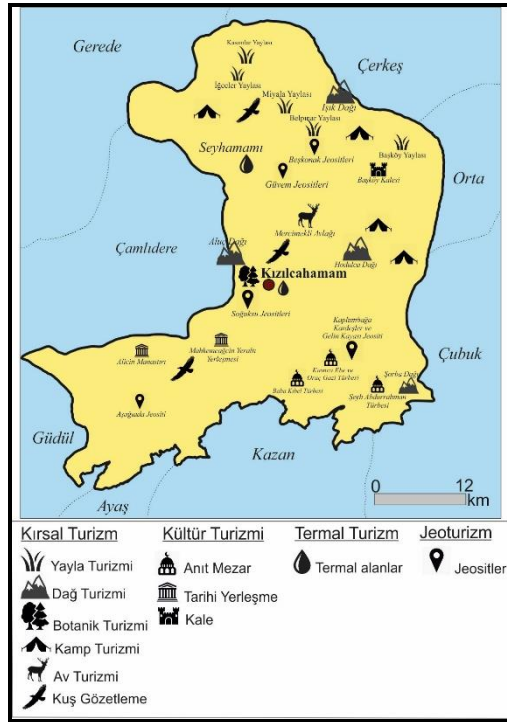
Bunlara ilave olarak ilçedeki Başköy Kalesi, Mahkemeağcin Kilisesi ve Mağaraları, Saray Köyü'ndeki Roma dönemi harabeleri, Sey Hamamı'ndaki eski kilise bölgenin eski çağlardan beri önemli yerleşim yeri olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, ilçenin de içerisinde yer aldığı Ankara ili ve civarı, İç Anadolu Bölgesi'nde Kayseri-Nevşehir sahası hariç tutulursa en önemli prehistorik yerleşim alanlarından. Yapılan çalışmalarda özellikle Hatip Çayı, Ankara Çayı, Ova Çayı, Çubuk Çayı, Kirmir Çayı ve Eymir Gölü civarında bu döneme ait kalıntılara rastlanmıştır. Ayrıca, Ayaş Dağları'ndan kaynağını alan derelerde, Kirmir Çayı vadisinde ve Kızılcahamam Çeştepe Köyü yakınlarında Paleolitik dönemlere ait aletler bulunmuştur (Erdoğan, 2010: 119). Öte yandan, Bizans döneminden kalma yapıtlara ev sahipliği yapması, takip eden dönemde Selçuklu-Osmanlı eserlerinin varlığı, tarihi ve kültürel çekiciliklerin artmasına neden olmuştur. Bu bağlamda, kaynak değerleri görsel ve peyzaj değerleri bakımından oldukça etkileyicidir.

Anlaşılabileceği üzere, tarih boyunca farklı uygarlıklara ve kültürlere ev sahipliği yapmış olması ilçede çok farklı kültürlerin bir araya gelmesine yol açmış, bu durum ise zengin tarihi geçmiş ve kültürel mozaığe neden olmuştur.

Mevcut doğal ve beşeri turistik çekiciliklere bağlı olarak ilçede; *sağlık turizmi*, *jeoturizm*, *mayla turizmi*, *dağ turizmi*, *kültür turizmi*, *av turizmi*, *akarsu turizmi*, *kamp ve karavan turizmi*, *kırsal turizm (tarım ve çiftlik turizmi)*, *botanik turizmi*, *kongre turizmi*, *yaban hayatı ve kuş gözlemciliği (ornito-turizm)* vs. gibi alternatif turizm çeşitleri ile

¹ İlçe, *zengin tarihi* ile de önem arz etmektedir. Gerçekten de Ankara ve çevresine, M.Ö. 2 bin yılının başlarında Orta Anadolu'da ticaret kolonileri kuran Asurluların ardından da Hititlerin hâkim olduğu bilinmektedir. Hititlerden sonra Ankara ve çevresine Friglerin yerleşmiş olduğu yapılan kazılarda ortaya çıkmıştır. Pers devletlerinin hâkimiyetinin ardından Büyük İskender'in hâkimiyetine geçen Ankara ve çevresine Büyük İskender'den sonra M.Ö. 168 yılında Galatlar sonra da Roma İmparatorluğu hâkim olmuştur. Roma İmparatorluğu parçalanınca bölge Bizans İmparatorluğu'nun (Doğu Roma) hâkimiyetinde kalmıştır. Kızılcahamam yöresi, VII. yüzyılda Anadolu'ya akınlar düzenleyen Sasanilerin kısa bir süre hâkimiyetinde kaldıktan sonra yine Bizans İmparatorluğu'nun eline geçmiştir. Türklerin Anadolu'ya gelişinden sonraki dönemde Kızılcahamam ve çevresinde Oğuz Türkeri'nin iskân edildiği görülür. Kızılcahamam ve yöresi daha sonra Selçuklu ve Osmanlıların hâkimiyetine girmiştir (Durmuş, 2012: 13; Turan, 1999: 23; Eker, 2001: 19-30).

fotoğrafçılık (foto safari), dağ bisikletçiliği, atlı doğa yürüyüşü, film-belgesel yapımı, bilimsel araştırmalar ve eğitim kampları gibi doğaya dayalı çeşitli rekreasyonel etkinlikler gerçekleştirilebilir (Şekil 2). Çünkü bunlar için son derece uygun coğrafi ortamlara sahiptir. Başka bir anlatımla, ilçede turizm çeşitliliğini arttıracak potansiyel kaynaklar yeterince bulunmaktadır. Ancak, sahip olunan turizm potansiyelinin yeterince değerlendirilememesi yanında bugüne kadar çeşitlendirilememesi, ilçe turizminin arzu edilen düzeye erişememesindeki en önemli nedenlerdir. Bu durumu ortadan kaldırmak ve turizmi yılın tamamına yayarak geliştirilebilecek turizm çeşitlerinin potansiyelini şu şekilde belirlemek mümkündür:

Şekil 2. Kızılcahamam İlçesinin Doğal ve Beşeri Turizm Kaynaklarının Dağılışı.

İlçenin en önemli turizm kaynağını *termal sular* oluşturmaktadır. Bundan dolayı da mevcut turizm durumu daha da geliştirilebilecek niteliklere sahiptir. Başka bir deyişle, ilçede, *sağlık turizmi* konusunda termal kaynaklar ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Kızılcahamam, bölge ve ülke çapında kaplıcaları ile ün yapmış bir merkezdir. Öyle ki, kaplıcaları gerek mineral yapısı gerek su sıcaklığı gerekse debisi ile ciddi bir potansiyeldir. İlçede, günümüzde *termal otel* ve *termal devre mülk* kapsamındaki mevcut tesis sayısı 2'si inşa halinde olmak üzere 11 tanedir. Mevcut potansiyel ile tesisleşme kıyaslandığında, tesisleşmenin yeterli seviyede olmadığı anlaşılmaktadır. Kızılcahamam'ı yılda turistik amaçlı yaklaşık 450.000 kişi ziyaret etmektedir. Bu rakam içerisinde en büyük pay kaplıca

turizmine aittir. Bu bağlamda Kızılcahamam'a gelen ziyaretçi ve turistlerin büyük kısmı Ankara ve çevre illerden gelmekte olup, ağırlıklı olarak orta yaş üzeri kimselerden oluşmaktadır. Gelen ziyaretçiler en az 2, en çok 15 gün Kızılcahamam'da konaklamaktadır. Öte yandan ilçedeki termal otellerin çok azı profesyonelce otelcilik yapmakta olup, bu durum gelen ziyaretçileri belli başlı bazı otellere yöneltmektedir. Bunun sonucunda tesisler arasındaki ziyaretçi sayılarında büyük farklar oluşmaktadır.

Böylece, Kızılcahamam'da sağlık turizmine hizmet eden, geliştirilmesi gereken en önemli kaynak termal sulardır. Bölgedeki termal suların sıcaklığı; Büyük Kaplıca kaynağında 47°C, Küçük Kaplıca kaynağında 44°C ve Sey Hamamı kaynağında 43°C'yi bulmaktadır. Fiziki ve kimyasal bileşim olarak hipotermal, hipotonik sular (Keskin, 2008: 103; Erdoğan, 2010: 845) sınıfında yer alan kaplıca sularının hekim kontrolünde banyo uygulamaları olarak; inflamatuvar romatizmal hastalıkların kronik dönemlerinde, kronik bel ağrısı, eklem hastalıklarında, yumuşak doku hastalıklarında (miyozit, tendinit gibi), böbrek ve idrar yolu hastalıklarında, sindirim sistemi ile kadın hastalıklarında yardımcı tedavi olarak kullanılmaktadır. Yine ortopedik operasyonlar sonrasında uzun süre hareketsiz kalmayı gerektiren durumlarda, nörolojik rahatsızlıklarda, stres bozukluklarında, spor yaralanmalarında iyileştirme veya tedaviyi destekleyici unsur olarak kullanılmaları yanında fizikî ve ruhî yorgunluklara da şifa verdiği tespit edilmiştir. Maden sularının da florür ve bikarbonat içermesi sebebiyle içme kürü şeklinde mide, karaciğer, dolaşım sistemi, bronşit, solunum yolu hastalıkları ile kalp ve kan dolaşımı gibi pek çok hastalık üzerinde iyileştirici etkiye sahip olduğu bilinmektedir (Keskin, 2008: 103).

Kızılcahamam ilçesinde sağlık turizmine hizmet edebilecek diğer kaynaklar arasında dağlar, yaylalar ve Soğuksu Milli Parkı sayılabilir. Bu kaynaklardan özellikle klimatizm maksadıyla yararlanılabilir. İklim tedavisi turizmi olarak bilinen klimatizm faaliyetleri için bölgede Soğuksu Milli Parkı, Şahinler Tabiat Parkı, Kurtboğazi Barajı çevresi, Salın Yaylası, İçceler Yaylası, Belpınar ve Başköy yaylaları elverişlidir. Bu alanları günümüzde daha çok gruplar halinde dönem dönem etkinlikler düzenleyen kamp ve dağcılık kulüpleri tercih etmektedir.

Ekoturizm bakımından yöre oldukça uygun ortamlara ve kaynaklara sahiptir. Nitekim, Kızılcahamam ilçesinin Ankara ilinin en güzel tabiat köşelerinden olduğuna şüphe yoktur. Bölgedeki Soğuksu Milli Parkı, şifalı sular, Yıldırım ormanları, Kocaçay vadisi, Karagöl, Salın, Aydos yaylaları ve jeosit alanları planlanacak ekoturizm hareketinin potansiyelini oluşturur. Ayrıca Yıldırım, Hıdırlar, Salın, Miyala yaylaları, Kurtboğazi, Eğrekkaya ve Akyar barajlar ekoturizm açısından son derece önemli diğer alanlardır. İlçedeki mevcut turistik tesisler ekoturizmden çok kitle turizmine hizmet etmektedir. İlçeyi beton yapılaşmayla doldurmaktansa, çevrenin doğal yapısını koruyan, ekoturizm ilkelerine dayanan bir yapılaşmaya gerek vardır (Usta, 2015: 99).

Kıyı turizminden alışılmış “Mavi Yolculuk” konseptine karşılık olarak, uygun doğal ve kültürel unsurları barındıran ilçede *yeşil yolculuk* konseptine uygun faaliyetler planlamak yerinde olacaktır (Fotoğraf 2). İlçedeki milli park, gür ormanlar, termal kaynaklar, yaylalar, jeolojik oluşumlar, akarsular ve özellikle Karagöl ekoturizm potansiyelini son derece arttırmaktadır (Altıkulaç, 2012: 164).

Fotoğraf 2. İlçedeki ormanlık sahalardan bir görünüm.

Yayla turizmi, geliştirilmesi gerekli turizm çeşitlerinden bir diğeridir. Bu turizm şekli kamu, özel veya köy ortak malı gibi hukuki açıdan mülkiyet biçimlerinin olabildiği, turizm maksatlı, doğal çevreye uyumlu bir imar tarzı öngören ve insanların buralarda konaklama dışında diğer istedikleri turizm faaliyetlerini yapabilmelerinden ortaya çıkan olaylar ve ilişkiler zinciridir. Daha basit bir ifadeyle, yaylaların turizm amaçlı kullanımınıdır. Çoğu zaman hayvancılığa bağlı olarak gelişen yaylacılık, hava değişikliği maksadıyla sağlıklı iklimde bulunmayı içermektedir. Yayla turizmini asıl cazip kılan etmen, sıcaklığın fazla olduğu yerlerden daha ılıman, serin yerlere doğru kaçıştır. Yayla turizmi için en sağlıklı yükselti aralığı 800-2000 metrelerdir. Diğer turizm aktivitelerine göre yayla turizmi daha çok bireysel, ailece ve arkadaş grupları ile daha esnek zaman aralıklarında yapılabilmektedir. Böylelikle, turizm kavramı kitlesel tarzdan uzaklaşarak bireysel özellik kazanmaya başlamıştır. Bununla beraber doğaya karşı duyarlılık artmış ve çevreye saygılı turizm modelleri türetilmeye başlanmıştır. Bu doğrultuda sağlık ve rekreasyon amaçlı dağ ve kış turizmi ile beraber yayla turizminin de önemi artmıştır. Yayla turizmi doğaya düşkün, doğaya ve çevreye saygılı, dinginliği seven turistlere cazip gelmektedir. Yayla turizminin egzotik, dinlendirici ve çok çeşitli etkinliklere elverişli olması (fotoğrafçılık, flora ve fauna incelemesi, yamaç paraşütü, trekking, çim kayağı, safari vs.), her geçen gün cazibesini arttırmaktadır. Ülkemizde ise son 20-25 yılda en fazla dile getirilen ekoturizm ve en fazla talep gören turizm türü yayla turizmi olmuştur (Zaman, 2012: 328).

Kızılcahamam ve çevresinde büyük çoğunlukla yayla geleneği devam etmekle beraber az da olsa rekreasyon amaçlı da kullanılmaktadır. Su kaynakları, iklim özellikleri ve bitki örtüsü düşünüldüğünde Kızılcahamam ilçesi ve çevre ilçelerindeki (Örneğin Çamlıdere ilçesi) yaylaların turizm potansiyeli yüksektir. Bölgedeki yaylalarda; doğa

yürüyüşleri, kamping, günübirlik dinlenme, sportif olta balıkçılığı, bisiklet turları ve doğa fotoğrafçılığı gibi rekreasyon faaliyetlerini yapma imkanı vardır (Erdoğan, 2010: 856-859). İlçede özellikle Salın (Maden), Miala (Miyala), Belpınar, İğceler, Yukarıçanlı, Kasımlar ve Meşeler yaylaları şehir yaşamından uzaklaşıp rahatlamak isteyenler için iyi birer alternatiftir.

Kızılcahamam ve çevresinde, son yıllarda ortaya çıkan alternatif turizm çeşitlerinden biri olan ve daha da aktif hale getirilebilecek turizm faaliyeti **jeoturizm**dir. Ekoturizm öğelerinden biri olan jeoturizm², doğayı ve jeolojik mirası inceleme amacıyla gerçekleştirilen ziyaret ve gezi faaliyetleridir. Jeoturizm, ekoturizm yaklaşımli jeoturizm bölgelerinin doğal varlıklarının sürdürülebilir kullanımına dayanır. Jeoturizm, turizm esaslı olarak bir bölgenin jeolojik veya jeomorfolojik kaynaklarını yönetim ve turizmin olumsuz etkilerinden muhafaza ederek geliştirmek ve yönetmektir. Bu turizm türüne katılanları yönlendiren ve etkileyen şey, yerkürenin geçmişine ve işleyiş mekanizmasına ait olan oluşumlardır (Koçan, 2011: 48).

Kızılcahamam ve çevresinde korunması gereken çok sayıda jeosit varlığı tespit edilmiştir. *Kızılcahamam-Çamlıdere Jeopark Projesi* ile Türkiye'nin *ilk jeoparkı* oluşturulmuştur. Proje kapsamında şimdilik 23 ayrı durak belirlenmiştir. Bu duraklar belirli yollarla birbirlerine bağlanmıştır. Jeopark alanı ile yakın çevresi (yaklaşık 2000 km²), yüksek dereceli bilimsel ve estetik değere sahip zengin jeolojik mirası ile karakterizedir. Bunların ana kategorileri, jeolojik-jeomorfolojik yapı, doğa ve manzara varlığı, ulusal ve uluslararası düzeyde yer şekilleri, fosil alanları ve volkanik şekillerdir (Fotoğraf 3a,b). Aynı zamanda da farklı jeosit duraklarında farklı avantajlara sahip jeolojik miras öğeleri bulunmaktadır (Koçan, 2012: 76).

Kızılcahamam ilçesi ve çevresini kapsayan Jeopark alanı, jeoturizm potansiyeli bakımından önem arz etmektedir. Bölgede jeoturizm faaliyetlerini düzenli bir şekilde yürütebilmek için iyi bir planlamayla ekoturizm stratejilerini oluşturmak gereklidir. Jeolojik mirasın tamamen müzelerde korunarak sergilenmesi mümkün olmadığından, çoğunlukla unsurların yerinde korunması zorunludur. Bu durumda en sade vatandaştan en yetkili kişilere kadar bu bilincin sahiplenmesini gerektirir. Jeopark ve çevresinde ekoturizm yaklaşımli jeoturizm planlaması başta bölge ve çevresi olmak üzere ulusal ve uluslararası düzeyde bir projenin gerçekleşmesini de sağlar (Koçan, 2012: 81).

² Jeopark ve Jeoturizm yaklaşımı Unesco dâhil bütün dünyada kabul gören yeni bir model, yaşama ve doğaya bakış şeklidir. Doğayı, çevreyi ve her türlü mirası koruması, her ülke için vazgeçilmez olan kırsal alanın yönetiminde yeni model oluşu, sürdürülebilir kalkınmanın en iyi yöntemi olması açısından önem taşımaktadır (Koçan, 2012: 77).

Fotoğ

raf 3. Bölgedeki önemli volkanik oluşumlardan bir örnek Güvem Bazalt Sütunları ve Abacı mevkii peri bacaları.

Kızılcahamam'ın, hem Ankara gibi bir merkeze yakın olması hem de doğası nedeniyle şehir hayatında uzaklaşıp dinlenmenin yanında sektörleriyle alakalı kongreler düzenlemek isteyen şahıs veya kurumlara son derece uygun bir alternatif sunmaktadır. Bu bağlamda **kongre turizmine** hizmet sunabilecek çeşitli alternatiflere sahiptir. Bu özelliği sayesinde de, son yıllarda Türkiye'nin bazı siyasi partileri kamp ve kongre gibi organizasyonlarını Kızılcahamam'da yapmaktadır. Siyasiler, ilçenin hem Başkent'e yakınlığından hem de doğasından faydalanmaktadır. Partilerin bu tercihleri aslında ilçenin kongre turizmi açısından ne kadar avantajlı olduğunu ortaya koymaktadır. Kızılcahamam, bu konuyla ilgili yeterli yatırımı görürse belki de, Türkiye'de düzenlenecek forum, kongre, çalıştay, genel kurul gibi organizasyonlarda ilk tercih olacaktır. Kızılcahamam'ın gelecekte "Davos" örneğinde olduğu gibi kongre ve forum merkezi haline gelmesi için coğrafi hiçbir engel yoktur (Usta, 2015: 104).

Kızılcahamam ilçesinde **kuş gözlemlene (Ornitoloji)**, bakımından da uygun ortamlar mevcuttur. Özellikle Soğuksu Milli Parkı'nda görülen fauna ve flora çeşitliliği neticesinde önemli kuş popülasyonuna sahiptir. Bunlar arasında leylek (Fotoğraf 4), kara leylek, sakallı akbaba, kara akbaba (Fotoğraf 7a), küçük akbaba, kızıl akbaba ve küçük kartal gibi kuş türleri önde gelmektedir (Erdoğan, 2010: 861). Bölgede arttırılacak kuş gözlem evleri ve kuş gözlem etkinlikleri ile bölge turizmi adına önemli ilerlemeler görülebilir.

İlçe sınırları içerisinde bilimsel ve sportif kamplar olabileceği gibi turizm amaçlı kamplar için de elverişli alanlar bulunmaktadır. Bu bağlamda Soğuksu Milli Parkı içerisinde yaklaşık 8000 günöbirlik ziyaretçinin gereksinimini karşılayabilecek donanım bulunmaktadır. Milli park içerisinde bazı alanlarda kamp kurup geceleme mümkündür (Erdoğan, 2010, s. 862). Milli park haricinde Meşeler yaylasında 1993 yılından beri faaliyet göster Yayla Club oteli çevresi de bu amaç doğrultusunda değerlendirilebilir. Ayrıca, Kızılcahamam geçmişte çok sayıda spor kulübünün kamp yeri hüviyeti olmasına rağmen günümüzde bu özelliğini büyük ölçüde kaybetmiştir. Bu durumun tekrar dikkate alınarak ilçenin **spor-kamp turizm** merkezine dönüştürülmesi için gerekli çalışmaların yapılması yöre turizminin çeşitlendirilmesi açısından büyük önem arz etmektedir (Usta, 2015: 105).

Fotoğraf 4. Mahkemeağcin Köyünde bazı köy evlerinin çatısı leylekler tarafından mesken edinilmiştir.

Diğer taraftan, Ankara ve İstanbul merkezli düzenlenen organizasyonlarla ilçeye çok fazla kamp amaçlı gezi düzenlenmektedir. Bu bağlamda da, ilçenin değişik yerlerinde kamp kuracaklar için zaruri ihtiyaçlara yönelik düzenleme çalışmaları yapılmalı, güvenlik eksiklikleri giderilmeli ve kamp yerlerinin sayısı artırılmalıdır.

Kültür turizmi, ilçede öne çıkabilecek turizm çeşitleri arasında bulunmaktadır. Bu turizmin gelişmesi, her şeyden önce tarihi ve kültürel kaynaklarına bağlıdır. Bu bağlamda, tarihi ve kültürel değerleri ile turistlere çekici gelen ilçe, kültür turizmi kapsamı içinde ele alınacak değerler açısından oldukça zengindir. Gerçekten de ilçede, tarihsel anlamda Hristiyanların inşa ettiği mağara ve kiliseler dikkat çekmektedir. Bunlardan en önemlileri; Mahkemeağcin Köyü Kaya Kiliseleri, Alicin Manastırı, Roma Hamamı, Çeltikçi ve Eğerlibaşköy Kaleleri ile Güvem Köyü kaya yerleşmeleridir. Bölgede özellikle Selçuklu döneminden itibaren Türkleşme ve İslamlaşma hareketlerinin artışına paralel olarak tarih ve kültür değerlerinde de artış görülmektedir. Bu değerler arasında turizm potansiyeli sahip olanlar; Oruç Gazi Türbesi, Kırmızı Ebe Türbesi, Ayrıran Taşı, Hacı Ali Efendi Camii, Şeyh Abdurrahman Türbesi, İskender Bey Camii, Baba Kıbel Türbesi sayılabilir (Erdoğan 2010: 863). Ayrıca Osmanlı dönemine ait pek çok yapıt mevcuttur. Sözü konusu eserler, sahip oldukları özellikler nedeniyle bölgede, kültür turizminin gelişmesine katkı yapacak boyuttadır.

İlçedeki diğer kültürel değerler arasında; folklorik özelliklerin yanında giyim-kuşam, gelenek ve görenekler, yöresel yemekler, geleneksel mimari özellikler, yöresel el sanatları ve festivaller de sayılabilir.

Kızılcahamam ilçesinde kültür-tarih turizmi olarak nitelendirilebilecek etkinliklerde küçük ölçekli grupların günü birlik ve yakın çevreleriyle düzenledikleri

organizasyonlar ağırlıklı olmaktadır. Bu da gösteriyor ki ilçenin zengin kültür-tarih hazineleri ikinci planda kalmaktadır. Ciddi bir turistik potansiyel değerlendirilememektedir. Bölge için yeterli tanıtımın yapılması ve organizasyonların düzenlenmesi halinde kültür ve tarih turizminden elde edilecek girdi miktarı artacaktır. Böylece hem ilçe kamuoyu tarafından daha fazla tanınacak hem de ekonomik anlamda olumlu hareketlenmeler yaşanacaktır (Usta, 2015: 107).

Ankara ili arazisindeki dağlık sahaların önemli bir bölümü Kızılcahamam ilçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Bu dağlarının büyük bölümü Koroğlu Dağları'nın uzantısıdır. İlçenin yükseltisi ve engebe oranı güneyden kuzeye doğru artmaktadır. Bu dağlık yapı ilçeye ulaşımın geçitlerle sağlanmasına neden olmuştur. Bu dağların pek çoğu **dağ turizmi** açısından değerlendirilebilecek potansiyele sahiptir. Örneğin; çam ormanlarının hâkim bitki örtüsünü oluşturduğu Işık Dağı'nda; doğa, kış sporları ve yaban hayatı gözlemlemek, kamp ve dağcılık için uygun alanlar bulunmaktadır (Fotoğraf 5a).

Fotoğraf 5a, b. Kızılcahamam ilçesinde Işık ve Hodulca dağları, turizm kapsamında değerlendirilebilecek kütleler arasındadır (Foto: Muzaffer Eker).

Aynı şekilde büyük bir bölümü Soğuksu Milli parkı içerisinde kalan Alış Dağı'nın Çamlıdere ilçesine yakın kesimi *Aluç Dağı Mesire Yeri* olarak tahsis edilmiştir. Her yıl burada geleneksel *Aluç Dağı Festivali* ve *Yağlı Güreşleri* düzenlenmektedir. Dağın özellikle kuzey yamaçları jeotermal alanlar, kaynak suları ve turistik tesisler bulunmaktadır. Bu yönleriyle önemli bir potansiyel göstermektedir. Bu dağlara jeomorfolojik özellikleri ve zengin bitki çeşitliliği, hayvan fosilleri yanı sıra diğer doğal özellikleri ile Avar Dağı, Balaban Dağları, Hızır Dağı, Hodulca Dağ (Fotoğraf 5b), Kurumcu Dağı ve Şorba (Çorba) Dağı da ilave edilebilir. Bütün bu dağlık kütleler doğa, kış sporları ve yaban hayatı gözlemlemek, kamp ve dağcılık için uygun alanlara sahiptir.

İlçe; doğal çevre, kırsal kültür ve tarımla bir bütün oluşturan, ayrıca diğer turizm çeşitleriyle oldukça kolay bütünlük sağlayabilen **kırsal turizm**in geliştirilmesine de imkân tanımaktadır. Kızılcahamam ilçesi ve çevresindeki ilçelerin sınırlarında içerisindeki dağ, yayla, orman, su zenginlikleri, yaban hayatı, flora zenginliği, yaşam tarzı ile kırsal yerleşme özellikleri ile tarımsal yapı ve yerel kültür göz önüne alındığında, buralarda kırsal turizmin

hemen her mevsim yapılabilmesinin son derece olanaklı olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, geleneksel kültürün zenginliği ve doğal ortamların el değmemişliği, bölgede ve ilçede hemen her mevsim yapılabilecek faaliyetlerin varlığı ve uygun ortamların mevcudiyeti söz konusudur. Bir diğer avantajı ise kırsal yerleşmelere otel, motel gibi konaklama tesisleri kurmanın gereği ve anlamının olmayışıdır. Bu bağlamda yerel mimari özelliğe sahip kırsal meskenlerin konaklamak üzere yeterli oluşudur. Kısaca, kırsal turizmin başlıca iki kaynağını oluşturan *halk kültürü* ve *bozulmamış doğal ortamın* ilçede bulunması, bu ve bununla ilişkili turizm çeşitlerinin geliştirilmesi için çok önemlidir (Zaman, 2010: 123–124). Gerçekten de, ülkemizin başkentine bu kadar yakın mesafede ve bu kadar doğal kalabilmiş kırsal bir mekân, şüphesiz kırsal turizm açısından önem arz etmektedir. Günümüzde turizm ve turistteki farklı beklenti ve arayışlara kırsal turizm iyi bir alternatif olmaktadır. Yapılması gereken bölgenin kültürel ve coğrafi varlıklarının iyi korunup, tanıtılmasıyla beraber köylere düzenlenecek turlar, köy merkezlerinde satışa sunulacak yöresel ürünlerle turistik cazibeyi arttırmaktır. Böylece gelişen kırsal turizm, ilçenin öz kaynaklarıyla gelişmesini sağlayacağı gibi yerli halka da bir geçim alternatifi sunacaktır (Usta, 2015: 109-110).

Netice itibariyle; yörenin kırsal yaşam biçimi, geleneksel köy ve yayla yaşamı, yöresel meskenleri, örf ve adetleri, bahçe ve tarla tarımı özellikle yabancı turistlerin ilgisini çekecek potansiyeli oluşturur. Her ne kadar çiftliklerin bulunmayışı nedeniyle, çiftlik turizmine uygun değilmiş gibi gözükse de, aslında yöre insanının özellikle hayvancılık faaliyetini sürdürmesi, bu turizm çeşidi bakımından da değerlendirilebilecek bir alt yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Diğer yönden tarım turizmi için bölgeye has ürünlerden de faydalanılabilir. Bu nedenle turistlere hitap edebilecek çiftlik ve tarım turizmine yönelik çalışmalar da yapılabilir veya kırsal yerleşmelerde var olan potansiyel değerlendirilerek gerçekleştirilebilir. Böylece kırsal turizm ile hem doğal ve kültürel mirasın korunması hem de dünyaya tanıtılmasında önemli bir işlev yerine getirilmiş olacaktır. Aynı zamanda önemli ölçüde ekonomik bir girdinin de sağlanması gerçekleştirilecektir. Ancak bunun alt yapısı mutlaka hazırlanmalıdır. Elbette ki, bu yapılırken de geleneksel öğelerin ve doğanın bozulmamasına azami önem gösterilmelidir (Zaman, 2008: 185).

İlçe, **botanik turizminin** gerçekleştirilebileceği doğal ortamlara sahiptir. Bu bağlamda, bitki çeşitliliğinin en fazla olduğu alanlardan biri Soğuksu Milli Parkı sahasıdır. Milli Park'ın hâkim ağaçları 1100 m'den başlayan karaçam, 1500 m'den itibaren sarıçam, göknar, gürgen ve titrek kavak türleridir. Bunlar haricinde milli park sahasında katran ardıcı, salkım ve keçi söğüt, akçaağaç, çınar yapraklı akçaağaç, kızılıçık, yalancı akasya, alıç, adi böğürtlen, üvez ve ahlat gibi ağaç, ağaççık ve çalılara rastlanır. Sahada 74 familyaya ait 276 cins, 474 tür, 4 alttür ve 3 varyete olmak üzere toplamda 481 takson tespit edilmiştir. 474 türün 49 tanesi endemiktir (Turan, 2007: 59; Özatkan, 2009: 8).

Soğuksu Milli Parkı'nda Eğribelen ve Samrı Tepe çevrelerinde trakiandezit kayaların yanında gelişebilen *Kızılcahamam Lalesi* bölgenin en bilinen endemik bitkisidir. Pembemsi kırmızı renge sahip lale, nisan ve mayıs aylarında çiçek açmaktadır (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 6. Kızılcahamam Lalesi (Fotoğraf: Muzaffer Eker).

Kızılcahamam ilçesi, gerek coğrafi yapısı gerekse de bitki örtüsü ve yaban hayatı bakımından *av turizminin* gelişmesine elverişli konumdadır. Bu bağlamda ilçe tarihi bir öneme de sahiptir. Nitekim ilçe arazisi, dağlık ve engebeli olması yanında ormanların geniş yer kaplaması nedeniyle, hem yaban hayatı bakımından zengin hem de avlanmaya elverişli alanlara sahiptir. Osmanlı Devleti döneminde bölgenin özellikle Erdelek ve Hıdırlar mevkiilerinde, *Bazdâr* denen avcı kuş yetiştiricilerinin şahin ve doğan gibi kuşları yetiştirerek ya da yakalayıp saraya gönderdiği bilinmektedir (Erdoğan, 2010: 860).

İlçe toprakları, hem orman alanları hem de step sahaları fauna bakımından da oldukça zengindir. Yörede; ayı, vaşak, yaban domuzu, geyik, kurt, tilki, porsuk, kokarca, gelincik, sincap, keklik, çaylak, turna, çulluk, güvercin, üveyik ve bıldırcın görülmektedir. Ayrıca, Kızılcahamam ormanları kuş ve kelebek popülasyonu açısından önem arz etmektedir. Bölgede üreyen kuş türleri arasında kara akbaba³ (*Aegypius monachus*/Fotoğraf

³ Kızılcahamam ilçesindeki en meşhur kuş türü, dünya çapında “tehlike altındaki türler” sınıfında yer alan *Kara Akbaba*'dır. Bu tür bakımından Avrupa'da 1500'den fazla çiftte sahip olan İspanya'dan sonra yaklaşık 200 çift ile ülkemiz ikinci sıradadır. Türkiye

7), sakallı akbaba (*Gypaetus barbatus*), kızıl akbaba (*Gyps fulvus*), küçük akbaba (*Neophron percnopterus*), karaleylek (*Ciconia nigra*) bulunur. Sahada varlığı bilinen diğer kuş türlerini; paçalı baykuş (*Aegolius funereus*), kaya kartalı (*Aquila chrysaetos*), bayağı puhu (*bubo bubo*), yılan kartalı (*Circaetus gallicus*), kara ağaçkakan (*Dryocopus martius*), bayağı doğan (*Falco peregrinus*), küçük kartal (*Hieraetus pennatus*), kızılca sırtlı örümcek kuşu (*Lanius collurio*), alaca örümcek kuşu (*Lanius nubicus*), orman toygarı (*Lullula arborea*), küçük yeşil ağaçkakan (*Picus canus*) ve küçük sıvacı kuşu (*Sitta krueperi*) oluşturur. Alandaki en özel kelebek türü ülkemize endemik olan çok gözlü Anadolu Çillisi (*Polyommatus ossmar*)'dir (Fotoğraf 7). Yalancı apollo (*Archon apollinus*), Karagöz mavisi (*Glaucopsyche alexis*), Anadolu zıpızı (*Muschampia proteides*) ve bavius (*Pseudophilotes*) ilçe ormanlarında yaşayan nesli bölgesel ölçekte tehlikedeki kelebek türlerinin başında gelir (Ankara İli Doğa Turizmi Master Planı, 2013: 35; Orman ve Su İşleri Bakanlığı envanteri).

Fotoğraf 7. Kızılcahamam ilçesindeki en meşhur kuş türü Kara Akbaba, en özel kelebek türü ise çok gözlü Anadolu Çillisi (www.kizilcahamam.bel.tr; www.trakel.org).

İlçede günümüz itibariyle, sadece domuz, kurt, tilki, tavşan, keklik ve ördek avına izin verilmektedir. Bölgede Orman İşletme Müdürlüğü'nün alınan yazılı izin ile 27 Şubat-15 Ağustos tarih aralığı hariç bireysel ya da gruplar halinde avcılık yapılabiliyor. Yurt dışından gelen avcılara ise yalnızca kurt ve domuz avı için izin veriliyor. İlçede 2004 yılında belirlenen "Mercimekli Avlağı" av turizmi için yeterli alt yapıya sahiptir. Geliştirilecek olan av turizmi bölgede yerli-yabancı turist hareketliliğini arttıracak gibi önemli bir istihdam alanı da oluşturacaktır (Erdoğan, 2010: 860). Son yıllarda etkinliği iyice azalan *Mercimek Avlağı*'nin cazibe merkezi haline getirilmesi önem arz etmektedir. Kızılcahamam av hayvanı varlığı ile Ankara ve yöresinde av sporu ile ilgilenen kitle için önem arz etmektedir. İlçede geliştirilecek av turizmi hem kaçak avlanmanın önüne geçecek

popülasyonunda 26 çift ile Eskişehir ili önde gelirken, Kızılcahamam ilçesi 7 çift ile ikinci sıradadır (<http://www.trakus.org>).

hem de ilçeye turizm alternatifini oluşturarak ilçenin çekiciliğini arttıracaktır (Usta, 2015: 103).

Belirtilen turizm çeşitlerine ilave olarak ilçe sınırları içerisinde ve çevresindeki akarsu ve baraj göllerinde *su sporları* ve *olta balıkçılığına* yönelik turizm aktiviteleri için uygun ortamlar mevcuttur. Yine, ilçe fotoğrafla ilgilenenler için de ilginç özelliklere sahiptir. Bu anlamda yörenin hemen hemen her köşesi doğal ve beşeri özellikleri ile bu aktivite için olağanüstü görüntülerle doludur. Bu anlamda, hem bölge kültürünün hem de ilginç yaşam tarzının görüntülenmesi ile birlikte jeolojik ve jeomorfolojik oluşumları, akarsuları ve baraj gölleri, çok çeşitli bitki ve hayvan türleri, ormanları, kale, köprü, manastır, cami, türbe ve konak gibi tarihi yapıları, kırsal mimari tarzı, çeşitli etkinlikleri ve otantik özellikleri dikkat çekici unsurlardır. Bu nitelikleri ile Kızılcahamam ve çevresi, fotoğraf meraklıları için eşsiz karelerin yakalanabileceği yerler arasındadır. Başka bir deyişle *fotoğrafçılık* diğer bir turizm aktivitesi olarak görülmelidir. Diğer taraftan yörede doğal ve beşeri coğrafya özellikleri yanı sıra tarihi ve kültürel değerlerine yönelik *bilimsel araştırma ve eğitim kampları* oluşturulmasının da imkânı vardır. Ayrıca yöre turizmi, doğal ve beşeri güzellikleri gibi özellikleriyle günübirlik veya birkaç günlük gezi programları ile *atlı doğa yürüyüşü*, *trekking*, *jeep safari* ve bisiklet aktiviteleri ile de çeşitlendirilebilir.

IV. İlçe Turizminin Güçlü ve Zayıf Yönleri

Termal kaynak değerlerin öne çıktığı ilçenin; dağları, doğal ve baraj gölleri, akarsuları, ormanları, milli parkı, jeoparkı, özel doğa koruma alanları ve yaylaları gibi bozulmamış doğal özellikleri ile cami, türbe, kale, hamam, tarihi evleri vs. gibi tarihi eserler, yöre insanının yaşam tarzı, gelenek ve görenekleri, folkloru, yöresel yemekleri, geleneksel mimari özellikleri gibi beşeri ve kültürel coğrafya özellikleri ile önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Bütün bu potansiyel kaynak değerleri, görsel açıdan ve peyzaj değerleri bakımından oldukça etkileyicidir.

Diğer taraftan, tarih boyunca farklı uygarlıklara ve kültürlere ev sahipliği yapmış olması ilçede çok farklı kültürlerin bir araya gelmesine yol açmış, bu durum ise zengin tarihi geçmişe ve kültürel mozaığe neden olmuştur. Bunlardan geriye kalan eserler, ilçenin tarih ve kültürel turizm değerlerini arttırmıştır. Ayrıca Kızılcahamam ve çevresi, coğrafi konumu ve başkente ve aynı zamanda da büyük bir şehrin yanı sıra çevresindeki daha küçük şehirlere yakınlığı, yeşil bitki örtüsünün ortaya çıkardığı eşsiz doğasıyla ayrıcalıklı bir yöredir. Bu durum Kızılcahamam'ı, gerek Ankara ve yakın şehirlerden gerekse de kaplıcalardan faydalanmak isteyen ülkemizin başka yerlerinden gelenlerin uğrak yeri haline getirmiştir. Özellikle de Ankara ve çevredeki diğer şehir yerleşmelerinde yaşayan insanlar için Kızılcahamam, tatil günlerinde kısa süreli olarak şehir hayatından uzaklaşma, yeşil ve doğa ile kucaklaşma ortamı hüviyetindedir. Ayrıca, ilçeye ulaşımın son derece rahat olması turizm sektörü bakımından bir diğer avantajı oluşturmaktadır.

Kızılcahamam tam bir kültür ve ekoturizm merkezi olabilecek niteliktedir. İlçede mevcut Roma, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait kalıntılar dikkate değer niteliktedir. Özellikle ilçe merkezi dışındaki yerleşim yerlerine gidildiğinde görülmektedir ki, buralarda henüz tam manasıyla incelenmemiş, ciddi çalışmalar gerektiren yapay mağaralar, yeraltı yerleşmeleri, kayalara oyulmuş ibadethane, imalathane ve barınaklar bulunmaktadır. Bu

unsurların turizme kazandırılması için tanıtım ve yenileme çalışmalarına hız verilmelidir. Öte yandan bozkır bitki örtüsünün baskın olduğu Ankara coğrafyası içinde Kızılcahamam yöresi gibi orman ve su kaynakları bakımından zengin bir bölgenin varlığı, hem profesyonel turizm etkinlikleri hem de kısa süreli rekreasyon faaliyetleri için önemli olmaktadır (Usta, 2015: 130).

Böylece, gerek doğal gerekse de beşeri turizm potansiyeli yüksek bir yöreyi oluşturur. Bu bağlamda da ilçede; *termal turizm, dağ turizmi, av turizmi, kırsal turizm, yayla turizmi, sağlık turizmi, kamp ve karavan turizmi, jeoturizm, ekoturizm* ve diğer alternatif turizm çeşitlerinin faaliyete geçirilmesi ve böylece turizmin 12 aya yayılması için gerekli potansiyel mevcuttur. Başka bir anlatımla, ilçede turizm çeşitliliğini arttıracak potansiyel kaynaklar yeterince bulunmaktadır. Ancak sahip olunan potansiyelin yeterince değerlendirilememesi yanında turizmin çeşitlendirilememesi, ilçe turizminin arzu edilen düzeye erişememesindeki en önemli nedenlerden biridir.

İlçe turizminin yukarıda belirtilen güçlü yönleri olduğu gibi *zayıf yönleri*, yani önemli sorunları da bulunmaktadır. Bunlar arasında da *tanıtım, pazarlama ve organizasyon yetersizliği, turizm vizyonu ve öz sermaye yetersizliği, uygun eğitim almış, nitelikli yeterli sayıda işgücünün olmayışı, kurumsallaşamama ve kurumlar arası işbirliğinin gelişmemiş olması, altyapı, yan hizmet, sermaye birikimi, tur programları ve rehberlik faaliyetlerinin yetersizlikleri, yan hizmet tesislerinin noksanlığı, enformasyon eksikliği ile doğal, tarihi ve kültürel envanterin tam olarak çıkarılmamış olması*, bulunmaktadır.

- İlçe turizmindeki sorunlardan birini, *tanıtım, pazarlama ve organizasyon yetersizliği* oluşturmaktadır. Hiç şüphesiz ilçedeki turizm faaliyetinin mevcut durumdan çok daha fazla gelişmesi, her şeyden önce sahip olunan doğal, tarihi ve kültürel varlıkların iç ve dış pazarlarda etkin olarak sunulmasına bağlıdır. Oysa, bugüne kadar ilin kültürel ve doğal değerlerinin etkin bir biçimde tanıtım ve pazarlamasının yeterli olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, turistik açıdan tanınmayı sağlayacak ve ilçeyi çekim merkezi yapacak turizm acenteleri ve turizm büroları gibi kurumlar ile konferans, panel, kongre gibi tanıtıcı aktiviteler oldukça az gerçekleştirilmiştir. Oysa ürünün son kullanıcıya ulaşabilmesinde en önemli araç tanıtım ve pazarlamadır. Bunun için, hedef kitlenin tespiti ve doğru yatırımlar yaparak belirlenmiş hedefler doğrultusunda stratejik pazarlama ve tanıtım faaliyetlerinin önemi büyüktür (Zaman, 2010: 457, 458).

- Kuşkusuz tanıtım, birçok sektörde olduğu gibi turizmde de vazgeçilmez bir öğedir. Günümüzde turizm yöreleri ve turizm şirketleri tanıtım faaliyetlerine ciddi zaman ve bütçe ayırmaktadır. Şirketler tv-radyo-internet reklamları, tanıtım broşürleri, billboard düzenlemeleri, ücretsiz etkinlikler gibi birçok yöntemle turist çekmektedir. Oysa, Kızılcahamam turizmi ve reklam faaliyetleri düşünüldüğünde ortaya son derece olumsuz bir tablo çıkmaktadır. İlçe turizmi ile ilgili reklam faaliyetleri yol kenarı tabelaları, küçük internet ilanları ve broşürlerin ötesine geçememektedir. Tanıtım faaliyetlerine yeterli özen gösterilmediğinden turizm talebi istenilen ölçüde artmamaktadır.

- İlçe turizminin sorunlarından bir başkası, *uygun eğitim almış, nitelikli ve yeterli sayıda işgücünün olmayışı*dır. Başka bir deyişle, turizm konusunda yetişmiş yeterli sayıda eğitilmiş hizmet personelinin bulunmayışı önemli eksikliklerden biridir. Öyle ki, ilçedeki

turizm işletmelerinde yeterli eğitimi almış personel varlığı son derece kısıtlı olup, tesislerdeki personel istihdamında gereken niteliklerin aranmadığı düşünülmektedir. Bu durum turistlere yönelik itici bir etken oluşturmaktadır.

- Gerçi, son dönemde ilçede var olan Ayşe Bezci Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi'nin verdiği mezunlarla bu oran artıyor olsa da yeterli değildir. Tesislerde çalışacak personel ya yeterli eğitimi almış kişilerden seçilmeli ya da kurumların düzenleyeceği hizmet içi eğitimlerle personel bilinçlendirilmelidir. Bu aşamada ise mevcut olanaklar olabildiğince kullanılmalı ve özellikle kadın işgücünün de sektöre kazandırılmasına ve eğitimine önem verilmelidir. Diğer taraftan, bölgeye gelecek turistlere doğal ve beşeri kaynakları tanıtmaya ve gezdirmeye rehberlik hizmeti verecek profesyonel ve amatör rehberlerin yetişmesi bakımından rehberlik kurslarının açılması için gerekli girişimler, turizm meslek kuruluşları tarafından başlatılmalı ve yetersiz olan rehber sayısı mutlaka artırılmalıdır (Zaman, 2012: 458).
- İlçede turizmin zayıf yönlerinden bir diğeri de, *turizm vizyonunun olmayışı* gibi görülmektedir. Turizm sektörünün ilçenin kalkınmasında oynayacağı rol, geç fark edilmiş ve yeni yeni anlaşılmaya başlanmıştır. Yine de, sektörün gelişmesine yönelik stratejik planlama, ürün çeşitlendirmesi ve tanıtımına yönelik yeni bir yaklaşım ve vizyon henüz tam anlamıyla ortaya konulmamıştır. Bu bağlamda da sadece termal turizme yönelik değil, diğer turizm türlerine de yönelik devlet yatırımlarının yanı sıra özellikle de özel yatırımlar özendirilmeli ve desteklenmelidir.
- Turizmin zayıf yönleri arasında *yan hizmet yetersizliği* yanı sıra *konaklama tesisi yetersizliği* de bulunmaktadır. Bir taraftan, Kızılcahamam'da konaklayan turistler genellikle tesis dışına çıkmaya gerek duymadan dönüşe geçmektedir. İşletmeciler ilçenin turizm odağını sadece termal sulara çektiğinden, alternatif çekicilikler yeterince değerlendirilmemektedir. Bunun yanında ilçede ziyaretçilerin ihtiyacı olan park, bahçe, alışveriş ve eğlence merkezleri son derece yetersizdir. Bu nedenle ilçede turizm belli bir seviyenin üzerine çıkamamaktadır.
- Diğer taraftan, Kızılcahamam'da eğlence hizmetleri, sosyal aktiviteleri, kongre salonları, spa merkezleri, spor aktiviteleri ile beraber tam donanımlı hizmet veren otel sayısı oldukça azdır. Bölgedeki otel ve pansiyonların yanında ilçe sakinleri evlerini ya da evlerinin bir odasını gelen ziyaretçilere konaklama amacıyla sunmaktadır. Özellikle yaz aylarında bu pansiyona benzer konaklama alanlarında dahi yer bulmanın güçleşmesi ilçenin konaklama tesisi konusunda ne kadar yetersiz kaldığını göstermektedir. İlçedeki konaklama tesislerinin çoğu günübirlik hamam-kaplıca amacıyla faaliyet göstermektedir. İşletme sahiplerinin bu bilinçten sıyrılarak daha profesyonel daha donanımlı hizmet vermeleri gerekmektedir.
- Turizm sektörünün gelişme sürecinde özellikle tesisleşme büyük yatırım maliyetleri getirmektedir. İlçenin ekonomik yönden çok fazla gelişmemiş olması, yani *öz sermayenin yetersizliği* de ilçe turizminin gelişmesindeki en önemli olumsuzluklardan bir diğeridir.

- *Kurumsallaşma eksikliği* de, günümüzde sektörün önündeki en önemli sorunlardan biri diğeridir. İlçede tam anlamıyla faal olarak çalışan turizm örgütlerinin olmaması, merkezi ve yerel yönetim birimleri, sivil toplum kurumları ve meslek kuruluşları arasındaki ilişkinin kopuk ve işbirliğinin zayıf olması da turizm sektörünün gelişmesini engellemektedir. Diğer taraftan ilçe turizminin zayıf yönlerinden bir başkası da *altyapı yatırımlarının yetersizliği*dir. Bunların başında da alternatif turizm kaynaklarının değerlendirilebileceği yerlere ulaşımında görülen güçlükler gelmektedir.
- İlçede turizm acentelerine bağlı *tur programları* yetersizdir. Genellikle Ankara merkezli olan tur şirketleri ve seyahat acentelerinin düzenlediği organizasyonlarla yapılan geziler ilçeye turizm ekonomisi açısından yeterli girdi sağlayamamaktadır. Bunun nedeni organizasyonların günübirlik doğa yürüyüşleri şeklinde olmasıdır. Böylece turistler ilçe merkezinde yeterince duraklamadan yoluna devam etmektedir. Bu bağlamda, tur düzenleyen seyahat acenteleriyle görüşmeler yapılarak, onlara Kızılcahamam'da konaklamayı uzatacak alternatif tur programları önermek suretiyle işbirliği yapılmalıdır. Bunun haricinde ilçede düzenlenen tanıtımı ve turizm hareketliliğini artırıcı organizasyon varlığı son derece yetersizdir. Bu konuda turizm şirketlerinin yanında belediye, kaymakamlık ve otellere de önemli miktarda iş düşmektedir.
- İlçe turizmin zayıf yönlerinden bir diğeri de *enfarmasyon eksikliği*dir. Bilindiği gibi, turizm sektörü, yatırım teşviklerinin en fazla yararlanan sektörlerden biridir. Ancak genelde yatırımcıların bu konuda fazla bilgisi bulunmamaktadır. Turizm yatırımı yapmanın gerektirdiği formaliteler de yerel yatırımcılar tarafından bilinmemektedir (Zaman, 2012: 458).
- İlçe turizmde, *görsel peyzaj yetersizliği* de turizmin gelişmesinin önündeki engellerden bir diğeridir. Oysa son derece güzel bir doğaya sahip olan yörede, özellikle Kızılcahamam şehri, yapılaşmadaki ve çevre düzenlemesindeki eksikler sebebiyle görsel olarak estetikten uzak bir tablo çizmektedir. Şehre, Kargasekmez mevkiinden bakıldığında peyzaj ve mimari eksiklikler göze çarpmaktadır.
- Görsel estetiği bozan en önemli unsurlardan biri diğeri de, ilçe merkezinin yaklaşık 1 km güneyinde Soğuksu Milli Parkı sınırında oluşturulmuş çöp depolama alanıdır (Fotoğraf 8). Çöpler gelişigüzel depolama yöntemiyle istiflendiğinden son derece rahatsız edici bir görüntü ortaya çıkmaktadır. Çöp depolama alanından tüten dumanlar rahatça gözlenebilmektedir. Bahsi geçen alan görsel açıdan olumsuz bir durum oluşturduğu gibi, milli park sınırında bulunması olası yangın tehdidini akla getirmektedir.
- İlçenin diğeri bir turizm değeri de termal kaynaklarıdır. Kızılcahamam'ın termal turizm sektöründe isminden söz ettirir bir hale gelmesi için, "günübirlik piknik yapılan yer" mantığından sıyrılarak ulusal ve uluslararası düzeyde çalışmalar yapılmalıdır. *Termal Turizm Cenneti* olarak tanıtımı yapılan Kızılcahamam, bu sloganın hakkını daha iyi verebilmelidir. Bunun için yerel yönetim, yerel halk ve işletmeci üçgeninde sağlıklı çalışmalar yapılmalıdır. Esnaf ve konaklama tesisi sahipleri ve çalışanları bilinçlendirilmeli, yerli halk turizmden kârlı çıkabileceğini fark etmelidir.

- Termal varlığı oldukça yeterli olan Kızılcahamam’da, termal turizm konusunda en önemli eksikliklerden biri, bu olguyu sadece kaplıca suyu ve hamam olarak düşünmektir. Sağlık turizmi kapsamında olan termal turizmden *balneoterapi*, *inhilasyon uygulamaları*, *hidroterapi*, *Spa-Wellness*, *cilt ve içme kürleri* gibi birbirinden farklı yararlanma yöntemleri mevcuttur. İlçede mevcut kaynakların daha modern tesislerle bu yönde değerlendirilmek amacıyla yenilenmesi yerinde olacaktır (Usta, 2015: 130).

Fotoğraf 8. İlçe merkezine çok yakın bir konumda bulunan çöp depolama alanı Ankara Kızılcahamam yolunun batısında bulunmaktadır.

- Kızılcahamam yöresinde sağlık turizmine hizmet edebilecek değerler termal sularla sınırlı değildir. İlçedeki termal suların yanı sıra milli park sahası, geniş orman arazileri ve yaylaların varlığı, klimatizm faaliyetleri için son derece önemli kaynak değerlerdir. Bölgenin hava kirliliği ve gürültüden uzak olması bu değeri daha da arttırmaktadır.
- İlçe sınırları içerisindeki jeolojik ve jeomorfolojik unsurlar ayrı bir turizm değerini temsil etmektedir. Türkiye’nin ilk jeoparkı olma özelliği gösteren “Kızılcahamam-Çamlıdere Jeoparkı” barındırdığı arkeolojik ve jeolojik miraslarla kendi başına ciddi bir turizm talebi oluşturabilecek özelliktedir. Jeopark alanında bulunan; *Gelin Kayası*, *Mahkemeağçın Yeraltı Yerleşmesi* (Fotoğraf 9), *Bazalt Sütunları*, *Fosil Ağaç*, *Abacı Peribacaları*, *Antik Yerleşmeler Kalıntıları* ve *Kızık Fayı*, alanın en özel ve öne çıkan öğeleridir. Mevcut jeolojik mirasın gün yüzüne çıkartılması için yürütülen arkeolojik ve jeolojik çalışmalar Kızılcahamam’a ayrı bir cehre kazandırmış, ilçenin turizm değerlerine bir yenisini daha katmıştır. Bu çalışmaların genişletilerek devam etmesi ilçe tanıtımı ve turizmi için çok önemli bir adım olacaktır. Çünkü Kızılcahamam ilçesinde yapılan arazi

çalışmaları gösterdi ki henüz yeterince aydınlatılmamış birçok kültürel, tarihi ve jeolojik unsur tanıtılmayı beklemektedir (Usta, 2015: 131).

Fotoğraf 9. Mahkemeağcin Yeraltı Yerleşmesinden bir görünüm.

Sonuç itibariyle, Kızılcahamam yöresinde görülen iklim, tarıma elverişli sayılabilir. Ancak, ilçenin tarım konusundaki dezavantajı arazi yapısının engebeli olması dolayısıyla geniş tarım arazilerinin azlığıdır. Bu durum, yöre halkının tarımdan yeterli gelir sağlayamamasına neden olmaktadır. Yöre insanı da çareyi özellikle Ankara gibi merkezlere göç etmekte bulmaktadır. İlçenin nüfus verileri de gösteriyor ki, son yıllarda ilçeden dışarı gerçekleşen göç hareketi artış göstermektedir. Yöre halkının bu konuda en önemli çıkış yollarından biri, belki de en önemlisi kuşkusuz **turizm**dir. Eğer turizme yeterli özen gösterilip yatırımlar yapılırsa ve yöre halkı bilinçlendirilip turizm faaliyetlerinden kâr etmeleri sağlanırsa, hem ilçe dışına olan göçler azalacak hem de ekonomik refah düzeyi mutlak surette artacaktır.

KAYNAKÇA

- Altıkulaç, A., 2012, *Kızılcahamam'ın Ekoturizm Potansiyeli: İlçenin Sürdürülebilir Kalkınmasına Ekolojik Bir Yaklaşım*. Kızılcahamam ve Çamlıdere Sempozyumu Kızılcahamam ve Çamlıdere Bölgesinde Sağlık, İnanç ve Doğa Turizminin Geliştirilmesinde Gençlerin ve Yerel Esnafın Rolü, 17 Kasım 2012, (s.164-196), Ankara: Ankara Kalkınma Ajansı.
- Ankara İli Doğa Turizmi Master Planı, 2013, Ankara.
- Durmuş, İ., 2012, *Tarih Öncesinden Türk Yurdu Oluşu Sürecine Kızılcahamam-Çamlıdere'nin Tarihi Gelişimi*. Kızılcahamam ve Çamlıdere Sempozyumu Kızılcahamam ve Çamlıdere Bölgesinde Sağlık, İnanç ve Doğa Turizminin Geliştirilmesinde Gençlerin ve Yerel Esnafın Rolü, 17 Kasım 2012, (s.4-16), Ankara: Ankara Kalkınma Ajansı.
- Eker, M., 2001, *Yabanabad 2000*. Ankara: Kızılcahamam Belediyesi Yayınları.
- Emekli, G., 2006, *Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm*, Ege Coğrafya Dergisi, 15 (1-2), 51-59.
- Erdoğan, A., 2010, *Geçmişten Günümüze Kızılcahamam ve Çamlıdere*. Ankara: Kızılcahamam-Çamlıdere Eğitim ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı Yayınları. Ankara.
- Keskin, Y., 2008, *Termal Turizm İşletmelerinde Müşteri Tatmininin Ölçülmesi Kızılcahamam Örneği*. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Düzce.
- Kızılcahamam Belediyesi Yayınları, 2011, *Kızılcahamam*. Özyurt Matbaacılık, Ankara.
- Kızılcahamam Belediyesi, *Kızılcahamam-Çamlıdere Jeoparkı Türkiye'nin İlk Doğa Koruma ve Uygulama Projesi*, Ankara.
- Koçan, N., 2011, *Jeoturizm Planlaması ve Peyzaj Mimarlığı Açısından Bir Değerlendirme: Kızılcahamam-Çamlıdere Jeoparkı*. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 48 (1), 47-53. İzmir.
- Koçan, N., 2012, *Ekoturizm ve Sürdürülebilir Kalkınma: Kızılcahamam-Çamlıdere (Ankara) Jeopark ve Jeoturizm Projesi*. Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi, 2 (6), 69-82, Trabzon.
- Özaktan, G., 2009, *Kızılcahamam İlçesi Halk İlaçları*. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Turan, A. N. (1999). *Yabanâbâd Tarihini Ararken (Kızılcahamam-Çamlıdere) XV. Yüzyıldan XIX. Yüzyıla Bir Genel Tasvir ve Tahlil Denemesi*. Kızılcahamam Belediyesi Yayınları, Ankara.
- Turan, M. 2007, *Fayda-Maliyet Analizi Kapsamında Kızılcahamam Soğuksu Milli Parkı İncelemesi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- Usta, N., 2015, Kızılcahamam İlçesinin Turizm Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Zaman, M., 2008, *Fırtına Deresi Havzası ve Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın Alternatif Turizm Açısından Önemi*. Atatürk Üniv. Sosyal Bil. Enst. Derg. Cilt:12, Sayı:2, Erzurum.
- Zaman, M., 2008, *Fırtına Deresi Havzası ve Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın Ekoturizm Potansiyeli, Çeşitlendirilmesi ve Gelişme Olanakları*. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 41, Erzurum.
- Zaman, M., 2010, Doğu Karadeniz Kıyı Dağları'nda Dağ ve Yayla Turizmi. Atatürk Üniversitesi Yay. No: 977, Edebiyat Fakültesi Yay. No: 134, Araştırmalar Serisi No: 110, Erzurum.
- Zaman, M., 2012, Trabzon İlinin Turizm Coğrafyası: *Potansiyel-Alternatifler-Planlama*. Atatürk Üniversitesi Yay. No: 999, Edebiyat Fakültesi Yay. No: 137, Araştırmalar Serisi No: 113, Erzurum.

İnternet Adresleri

www.kizilcahamam.bel.tr;

www.trakel.org

Kızılcahamam İlçesinin Turizm Potansiyeli ve Geliştirilmesi